

Петро Єщенко

РЕТРОСПЕКТИВА І ПЕРСПЕКТИВА ПОЛІТИЧНОЇ ЕКОНОМІЇ

Розглянуто різноманітні погляди вчених на економічні теорії з моменту виникнення цієї науки до сьогоdnішнього дня і на перспективи її розвитку. За 400 років існування політичної економії було встановлено її ключові компоненти, економіку почали розглядати як систему, що діє через ринковий механізм. Низка економічних теорій виявилися хибними, що спричинило стагнацію світової економіки на зламі тисячоліть. Акцентовано увагу на тому, що в сучасних умовах відбувається складний і суперечливий процес, з одного боку, диференціації економічних наук, а іншого – інтеграції з іншими науками. Найпевніше, цей процес триватиме і в результаті буде створено єдину науку про суспільство.

Ключові слова: політична економія, теорія економікс, фундаментальна економічна наука, економічна теорія, неоліберальна теорія, ретроспектива, перспектива, криза економічної науки.

JEL: A100, B100.

Не виникає сумнівів, що Істину, як у науці в цілому так і в економічній теорії зокрема, необхідно шукати в її суперечливості. Адже цілком очевидно, що як не існує абсолютної істини, так не існує і єдино правильної економічної науки на всі часи. Життя переконує, що всі економічні теорії мають свої достоїнства і хиби, які знаходять свій прояв зі знаком плюс чи мінус за різних умов і рівнів розвитку тієї чи тієї країни. Багатолітня світова господарська практика тому є свідченням, що дозволяє зробити висновок: ніколи не існувало та й не існуватиме єдино правильної на всі часи економічної концепції. У цьому контексті велике значення має оцінка історичного шляху політичної економії, її ролі та місця в системі економічних наук і розвитку людського суспільства, її наукового й освітнього потенціалу в сучасному світі.

Оцінка історичного шляху політичної економії та міри її відповідності сучасним викликам

Досвід виникнення і розроблення політичної економії, мабуть, не такий уже й великий з точки зору тисячоліть, досить повно відображений у наукових працях багатьох всесвітньо відомих учених – А. де Монкретьєна, Ф. Кене, А. Сміта, Д. Рикардо, К. Маркса, Т. Веблена, Дж.М. Кейнса, Й.А. Шумпетера та ін.

Науковці нашої країни особливої уваги приділяють становленню і розвитку економічної науки починаючи з 20-х років минулого століття. Адже цілком зрозуміло, що для наукового обґрунтування майбутнього необхідно

Єщенко Петро Степанович (p.eshchenko@ukr.net), д-р екон. наук; професор кафедри економічної теорії, макро- і мікроекономіки Київського національного університету імені Тараса Шевченка.

знати, передусім, минуле своєї країни. Досвід інших країн, безумовно, слід застосовувати, але враховуючи при цьому рівень розвитку національної економіки, гео економічне положення країни, менталітет її народу, традиції тощо. Часом у наукових дослідженнях висувують і "обґрунтовують" пропозиції та рекомендації щодо розвитку народного господарства країни, які його стримують і деформують, а не розвивають. Свідченням цього є кризовий стан економіки в Україні, який триває вже понад 20 років. Неадекватність існуючих численних концепцій виходу з кризи і майбутнього економічного розвитку є однією з причин сьогоденної реальності.

У 1920-ті роки багато економістів відкидали можливість існування об'єктивних економічних законів у соціалістичному суспільстві. Аргументи зводилися до того, що капіталізм відійде в минуле й об'єктивні економічні закони не діятимуть, отже, не існуватиме і політичної економії як науки. Один із керівників нової держави та її теоретик М. Бухарін вважав, що політична економія, тобто теорія господарювання з її основними поняттями "товар", "цінність", "ціна" і т. п. має історичний характер. У плановому соціалістичному господарстві, мовляв, не буде предмета політичної економії й вона буде замінена економічною політикою (1989. С. 150–151, 157–158). М. Бухарін погоджувався з положенням К.Маркса про те, що економіка визначає політику. Проте треба мати на увазі, що в умовах диктатури пролетаріату, яка являє собою могутність комбінованої політичної сили й економічно-господарської сили робочого класу, в політику входить значною мірою економіка, тому що у структурі державної влади вже містяться важливі економічні чинники, в тому числі й командні висоти (1988. С. 138–139).

У середині 1930-х років догма, згідно з якою економічним законам немає місця за соціалізмом, здебільшого була подолана і почали обговорювати необхідність розроблення політичної економії в широкому значенні слова. Серйозного удару по суб'єктивістському розумінню дії економічних законів нанесла наукова дискусія на початку 1950-х. З того часу домінує положення, що за соціалізму, як і за будь-якої суспільно-економічної формації, діють об'єктивні економічні закони, хоча соціальна природа їх є іншою, ніж за капіталізму. За умов соціалізму економічні закони можна й обов'язково використовувати свідомо, планомірно, на користь усього суспільства. Такий висновок був не лише значним кроком уперед, але і стимулом до розвитку політичної економії як науки в Радянському Союзі.

Подоланню "кінця" політичної економії в нашій країні сприяло впровадження 1943 року викладання в усіх навчальних закладах обов'язкового курсу політичної економії. 1954 року було надруковано перший підручник курсу "Політична економія", в якому розглянуто докапіталістичні формації, досить детально капіталізм та імперіалізм, значний розділ присвячено соціалістичному способу виробництва, в якому аналізувався досвід Радянського Союзу та інших соціалістичних країн.

Політична економія соціалізму як наука була заідеологізованою, базувалася на незмінних постулатах: автоматичному, синхронізованому розвитку виробничих відносин і продуктивних сил, державній власності й одноорганізованій системі господарювання, моносуб'єктності виробничих відносин, вузькому колі економічних інтересів, необхідності підпорядкування особистих і колективних інтересів загальнонародним і т. п. Це, з одного боку, стримувало розв'язання економічних питань, що мали велике практичне народногосподарське значення. Зазначимо лише деякі з них: місце економічної політики, суб'єктів, що її формують; урахування в економічній політиці багатьох економічних інтересів, їх кількісного відо-

браження, суперечностей між інтересами; роль об'єктивних суперечностей економічних законів у механізмі господарювання, взаємодії останнього з політичною надбудовою. А з іншого боку, це відокремлювало економічну теорію від потреб практики і через здійснювану політику деформувало економічне життя суспільства.

Перебудова, яка почалася в середині 1980-х років в СРСР, передбачала зміну моделі суспільного устрою з монополізованою економікою і політикою, здійснюваною державою і партією, а точніше, їх вищим керівництвом. При цьому скоріше свідомо, ніж несвідомо, знехтували тим, що зосередження в руках держави домінуючої частини засобів виробництва, надані їй можливості розв'язувати, по суті, всі питання економічного і соціального розвитку призвели до формування корумпованої авторитарно-бюрократичної системи. Остання створила адекватні їй методи і форми роботи, а також органи в усіх сферах, у тому числі економічній. Ця система безперервно добудовувала органи, яких їй не вистачало. І сама вона, як відомо, своєї природи не змінює. Коло замикається. Відбуваються зміни в самому колі. Апарат перетворює політику на знаряддя, яке слугує розвитку державної системи, її бюрократизації.

За кризові явища в економіці СРСР певну відповідальність несе і політична економія соціалізму. Через свій комплементарний характер вона схвалювала будь-які господарські рішення, заплющувала очі на хиби і суперечності реальних процесів, однією з її головних рис був дефіцит правди. У суспільних науках, зокрема, в політичній економії сформувався власний механізм гальмування.

Некомпетентність в економічній теорії знаходила свій прояв у політичних рішеннях, які або не відповідали об'єктивним закономірностям розвитку суспільства, або їх ухвалювали з великим запізненням. Це перетворило економічну політику на гальмо економічного зростання, соціального прогресу, волюнтаристська політика через господарський механізм поверталася в економіку. Така взаємодія економіки і політики має особливість, яка полягає в тому, що деформація в економіці відбувається в розширеному масштабі. З подібним явищем, на жаль, ми постійно зіштовхуємося й останніми роками, тобто коли Україна вже стала на шлях самостійного розвитку.

Незважаючи на всі суперечності та хиби, які мали місце в розвитку економічної науки, за 400 років існування політичної економії було встановлено її ключові компоненти, економіку почали розглядати як систему, що діє через ринковий обмін, отже, через ціновий механізм. Це є незаперечним позитивом молоді науки. Разом з тим людство дедалі більше переконується в тому, що багато економічних теорій і прогнозів виявилися хибними через неадекватну оцінку реального розвитку подій, що відбулися на зламі тисячоліть і стали причиною стагнації світової економіки і погіршення соціально-економічного стану переважної частини людей у світі. Отже, ретроспективний погляд у минуле не дозволяє однозначно оцінити політичну економію як науку.

Криза економічної науки та її вплив на господарське життя

Разом із крахом економіки у світі капіталу зазнала фіаско і західна неоліберальна економічна теорія, що, мабуть, мало спричинити відмову від цієї "похмурої науки", як її часто називають в університетських колах. Проте нічого подібного ні в США, ні у Великій Британії, що були піонерами в насадженні неолібералізму, ні в інших західних країнах не відбулося. Чому? Відповідь на це запитання дає американський економіст Д. Бейкер:

"Упродовж останніх трьох десятиліть праві були зайняті реструктуруванням ринків – щоб вони перерозподіляли доходи нагору. У результаті з'явилося страшенне збільшення нерівності, оскільки більшість вигід від економічного зростання в цей період отримав найбагатший один відсоток населення" (2012. Р. 374).

Здійснювана економічна політика, в основі якої лежить мейнстрим, знайшла свій прояв у господарській практиці, наслідком чого і стала глобальна економічна криза. Усе це дає підстави стверджувати, що політика лише тоді стає рушійною силою розвитку суспільства і людини, коли вона є науково обґрунтованою. Така політика базується на законах, що об'єктивно діють, ураховує різноманітні інтереси суспільства, передбачає різні варіанти і свободу вибору.

Сьогоднішня ситуація викликає тривогу не лише в наукових колах, а й у багатьох просто освічених людей, у молодого покоління. Студенти 37 асоціацій економіки з 19 країн у своєму заклик до плюралізму думок в економічній теорії заявили: "У кризі перебуває не лише світова економіка, а й економічна теорія.., і ця криза несе свої наслідки далеко за межі університетських стін. Те, чого навчають в університетах, формує свідомість наступного покоління, яке задає тренд і таким чином створює обличчя суспільства, в якому ми живемо. ...на часі переглянути те, як викладають економічну теорію. Ми не задоволені різким скороченням навчальної програми, яке відбувається впродовж останніх двох десятиліть. ...відсутність інтелектуальної різноманітності не лише стримує процес освіти і наукових досліджень, а й обмежує наші можливості в боротьбі з різними викликами ХХІ століття, починаючи від фінансової стабільності й закінчуючи забезпеченням продовольчої безпеки і зміною клімату. Світ має приділяти більше уваги вивченню цієї дисципліни, а також дискусіям і плюралізму теорій і підходів. Це допоможе відновити цей предмет і в кінцевому підсумку створити простір, у якому можна буде знайти рішення проблем суспільства"¹.

Незадоволеність студентів є зрозумілою. Сучасні знання необхідно формувати з урахуванням усього різноманіття наукових теорій, які підтвердили свою практичну значущість. Причому вони мають бути адаптовані до конкретних історичних умов країни. Усім нам треба засвоїти давню мудрість, що добрі ідеї здебільшого не є новими, а являють собою старі ідеї, які повертаються до життя в необхідний час.

Урахування лише загального, без специфічного, національного, як показав досвід українських реформ, призводить до негативних наслідків. Помилкове розуміння сучасної ринкової економіки, місця в ній державного регулювання, акцент на шоківій терапії та приватизації в Україні за недосконалої законодавчої бази, млявості та зволіканні органів виконавчої влади в підготовці до приватизації об'єктів, що перебувають у сфері їх управління, нерозвиненість фондового ринку перетворили процес приватизації з одного з головних інституційних важелів економічного зростання на чинник загострення суперечностей.

Аналіз останніх у нашій науковій та навчальній літературі посідає невідповідне місце. Більше за те, з'являються праці, в яких економіку будь-якої країни, незалежно від рівня розвитку, намагаються розглядати з позицій планетарного мислення. Звідси роблять висновок, що рушійною силою сучасного історичного процесу є не боротьба, а злагода.

¹ Международный призыв к плюрализму мнений в экономической теории // <http://www.isipe.net/home-ru>.

З цим важко погодитися. Достатньо подивитися, як розбудовується нове життя в Афганістані чи Лівії, як зростає диференціація в доходах між країнами "золотого мільярда" і рештою, а також у пострадянських країнах, у тому числі в Україні. Не вивчаються внутрішні та зовнішні суперечності, гіпотетичні суперечності економічних інтересів, які мають місце в нинішніх реаліях. Зрозуміло, що без цього в умовах трансформації економіки нашої країни не буде зроблено жодного кроку до створення нової економічної теорії, яка б дала відповідь викликам сучасності.

Отже, життя підтверджує, що у світі відбувається процес конвергенції, взаємопроникнення різних систем, їх взаємне доповнення і зрощення, що має знайти відображення в економічній науці. Тому, на нашу думку, доцільно всі сучасні термінологічні визначення теоретичних складових економічної науки – економіку, політичну економію, економікс, загальну економічну теорію тощо – об'єднати в один термін: економічна теорія. Адже всі її складові є не чим іншим, як школами, напрямками зі своїм предметом, методами пізнання, внутрішньою логікою, які вивчають сфери економічного життя різними методами і різними технічними апаратами дослідження. Це дозволить взаємно доповнити існуючі економічні школи, розширити предмет економічної теорії шляхом синтезу класичного і неокласичного напрямів, запровадити плюралістичний підхід для викладання економічної теорії. Остання вийде на вищий якісний рівень, стане продуктивнішою за рахунок розширення поля діяльності, методів пізнання, знань, накопичених усіма школами світу. Збагатиться викладання предмета, оскільки плюралізм сприяє розвитку творчих дискусій, подоланню заостреності й одноманітності, у студентів формуватимуться реальні конкретні знання про економічне життя, а не абстрактно-схематичні уявлення.

**Політична економія в системі економічних наук:
чи має вона "образ майбутнього"?**

Існуюча система економічних наук охоплює десятки різних самостійних наук. У центрі цієї системи перебуває фундаментальна економічна теорія, що є теоретичною і методологічною основою всіх економічних наук. Що ж являє собою фундаментальна економічна теорія, яке її найближче і віддалене майбутнє, як здійснити "очищення" тієї суми економічних знань, що нині включені в підручники з економічної теорії, від елементів конкретних економічних наук?

На нашу думку, економічна теорія, яку сьогодні викладають у вищих навчальних закладах як єдину науку, потребує розмежування на: а) загальну фундаментальну теорію – політичну економію, яка б включала предмет, метод (статика, динаміка, генетика), економічну систему (спосіб виробництва, товар, ринок, неринок і т. п.), потреби, інтереси; б) теорію макроекономіки (національна економіка, роль держави, економічне зростання); в) теорію підприємства, фірми (мікроекономіка); г) комплексну інституціональну (можливо) теорію як єдиний соціально-економічний підхід (економіка як одна зі сфер суспільства у громадському житті).

Політична економія є фундаментальною наукою, метою якої є пізнання сутності явищ, їх глибинного змісту і природи. Вона, на відміну від конкретних наук, спрямованих на конкретний результат і поточну вигоду, не є практичною і не приносить поточної вигоди. Більше за те, вона не спроможна заробити на своє існування. Така специфічність характерна й іншим фундаментальним наукам, яким людство завдячує в кінцевому підсумку якісними змінами в розвитку суспільства, досягненнями науки, тех-

ніки, благополуччям людей. Внесок фундаментальної науки, політичної економії в тому числі, в розвиток науки може отримати визнання нерідко лише через десятки, а то й сотні років

400-літня історія розвитку політичної економії переконує, що вона є соціально-економічною наукою, основою пізнання якої є об'єктивно діюча система економічних відносин з приводу створення, розподілу, обміну і споживання благ у суспільстві. Отже, ця наука має справу з законами й умовами продукування багатства, які мають характер істини, що притаманно природничим наукам. Як зазначав Дж.С. Мілль, це наука, що розкриває закони таких явищ, які відбуваються в суспільстві, виникають від спільних дій людства задля відтворення багатства, і тому ці явища не видозмінюються від устремління до будь-якого іншого об'єкта (Філософія економіки, 2012. С. 58).

Теорія економікс, яка теж є фундаментальною наукою, була задумана А. Маршаллом як синтез елементів класичної школи (першою чергою, теорії вільного ринку А. Сміта і теорії чинників виробництва Ж.-Б. Сея і Т. Мальтуса), а також маржинальних теорій корисності, тому, по суті, й немає єдиної системи поглядів. Сучасний економікс поповнився елементами кейнсіанства й інституціоналізму, тобто концепцій, сформованих на несумісних методологічних засадах. Отже, ця теорія являє собою добре змонтовану еkleктику, в якій багато формулювань предметів. І це стосується не тільки економічної науки, на що звертав увагу Й.А. Шумпетер. Він писав, що межі більшості наук безперервно зрушувалися, і не варто визначати їх виходячи з предмета і методу. Особливо це стосується економічної науки, яка не є (на відміну, наприклад, від акустики) строгою наукою, а являє собою сукупність погано впорядкованих і тих, що перетинаються між собою, галузей знань (вона скоріше нагадує медицину). Ми не наводитимемо тут визначень економічної науки, що роблять інші автори, щоб підкреслити їх неадекватність, але самі не дотримуватимемося жодного з них (2001. С. 12). Звичайно, цілком справедливим є питання: а чому, власне, та чи та наука обов'язково має базуватися на єдиній методології? Адже, наприклад, співіснують медицина європейська і медицина східна, які мають протилежні методологічні підходи.

Проблема єдності методології науки гідна глибокого наукового дослідження. Проте доки у філософії, взагалі в теорії науки панує уявлення про необхідність методологічної єдності, вона має право називатися системою знань, тобто наукою. Теоретикам ще належить довести, що методологічна єдність не є обов'язковою, що вона у принципі неможлива.

Особливість теорії економікс ще й у тому, що вона вважає за краще досліджувати суто господарські відносини, методи раціонального ведення ринкового господарства, максимізації доходу (прибутку) і мінімізації витрат. І це вона робить вельми ретельно. При цьому теорія економікс, будучи глибоко індивідуалістичною, прагне уникати гострих соціальних питань.

Сьогодні теорія економікс репрезентує пануючий напрям у фундаментальній економічній теорії. Проте визнання більшістю аж ніяк не є доказом правильності теорії, й підтвердженням цього є перша в історії людства глобальна фінансово-економічна криза (2008–2009). Вона перетворила значну частину світової економіки на одну велику лікарню, в якій пацієнти перебувають у коматозному стані. Усілякі спроби з боку мейнстриму, зокрема "режиму суворої економії", сутність якого полягає в перекладанні основної частини складностей рецесії на плечі тих, хто найменше винен у ній, тобто людей праці, дали негативний результат.

Вище наведене дозволяє зробити кілька узагальнюючих висновків.

1. За час існування фундаментальної економічної науки накопичено значний обсяг економічних знань, створено багато теоретичних концепцій, проте єдиної економічної теорії все ще немає. Домінує в економічній політиці та господарській практиці сучасна неоліберальна теорія, яка не лише захищає існуючу систему, але і сформувала стереотип залежності людини від системи, до якої вона звикла і не хоче втратити такі цінності, як гроші, прибуток, кредит тощо.

Здійснювана економічна політика, в основі якої лежить мейнстрим, знайшла свій прояв у господарській практиці, наслідком чого і стала глобальна економічна криза. Отже, є всі підстави стверджувати, що політика стає рушійною силою розвитку суспільства і людини лише в тому разі, якщо вона є науково обґрунтованою, базується на законах, що об'єктивно діють, ураховує різні інтереси суспільства, передбачає різні варіанти і свободу вибору.

2. Відбувається складний і суперечливий процес, з одного боку, диференціації економічних наук, а з іншого – інтеграції з іншими науками: філософією, соціологією, психологією, правом, математикою тощо. Найпевніше, він триватиме й у результаті буде створено єдину науку про суспільство, де економічна теорія посяде відповідне їй місце. Це місце не буде визначальним, реальний прогрес в економічній сфері суспільства знаходить відображення в реалізації всіх життєвих потреб людей – матеріальних і духовних – як переконує вся історія розвитку людства, значною мірою обумовлений взаємозв'язком економічної теорії з економічною і соціальною політикою. При цьому необхідно виходити з того, що ця наука буде спрямована, по-перше, на людину, по-друге, на відтворення всього суспільства і загальнолюдських цінностей, по-третє, на потреби майбутніх поколінь. Через ці обставини економіку не можна розглядати як самостійну систему, що саморозвивається на основі своїх внутрішніх закономірностей, які мають начебто суто економічне походження. Розмірковуючи над історичним прогресом, чинниками, що на нього впливають, Й.А. Шумпетер у своїй праці "Теорія економічного розвитку" підкреслював необхідність спільних зусиль учених різних сфер суспільних наук, у тому числі соціологів економіки (Wirtschaftssoziologie) і політекономів. Він наголошував на тому, що якщо політекономи і могли щось сказати на цю тему, то лише тому, що не обмежувалися економічною теорією. Вони або вивчали історичну соціологію (як правило, вельми поверхово), або будували гіпотези, як буде впорядкована економіка в майбутньому (2008. С. 124–125).

3. Попередні висновки не дають можливості дати характеристику образу майбутнього політичної економії, як, утім, і майбутнього суспільства. Ми можемо лише гадати і намагатися окреслити деякі риси майбутнього. Для мене зрозумілим є лише те, що цей образ буде дуже складним і далеким від примітивного "свобода, рівність і братерство". Ми можемо говорити, спираючись на сучасні знання, на ту ситуацію, що існує у світі. Зі зміною ситуації відбуватимуться зміни й у системі наук, удосконалюватимуться наші знання.

Заслуговує на увагу теоретична позиція знаного сучасного філософа Т. Іглтона. Глибоко аналізуючи праці Маркса, спираючись на сучасну реальність, руйнуючи міфи й ідеологеми, породжені як капіталістичною, так і соціалістичною дійсністю, учений намагається відповісти на запитання: що робити далі? "За всієї своєї варіативності, – пише він, – майбутнє, що стоїть перед нами, виходить із даного конкретного сьогоднішнього. А більша

частина сьогодення створена в минулому. Щоб кроїти за своїм смаком майбутнє, у нас немає нічого, крім вельми убогого набору недосконалих знарядь, що дійшли до нас із минулого. Та й ці знаряддя дісталися нам не з голочки, а вельми і вельми пошарпаними" (2012. С. 105).

Новим суспільством, на думку Іглтона, є соціалізм, у певних відношеннях це рішучий розрив із сьогоденням. Історію в деяких суттєвих аспектах переробляють наново, але не тому, що соціалісти – такі кровожерливі чудовиська і віддають перевагу революції над реформами, а через тяжке захворювання, яке необхідно вилікувати (2012. С. 107). Учений звертає увагу і на те, що описувати майбутнє слід тільки за допомоги термінів, що походять із минулого або сьогодення, натомість майбутньому, що радикально пориває з сьогоденням, явно буде тісно в рамках нашої нинішньої мови (2012. С. 108).

Багато дослідників вважають, що шлях до майбутнього суспільства, яке називають по-різному: соціалістичним, постіндустріальним, суспільством знань, загального благоденства і т. д., має пролягати через змішану соціально орієнтовану економіку, що містить ринкові та планові чинники її регулювання, націлену на комбінацію інтересів усіх суб'єктів суспільства. Нова парадигма розвитку економіки має супроводжуватися розробленням нової парадигми розвитку суспільства.

Література

- Бухарин Н.И. (1989) Проблемы теории и практики социализма. М. Политиздат.
 Бухарин Н.И. (1988) Избранные произведения. М. Политиздат.
 Хаусман Д. (ред.) (2012) Философия экономики. Антология. М. Изд-во Института Гайдара.
 Шумпетер Й.А. (2001) История экономического анализа. Т. 1. СПб. Экономическая школа.
 Шумпетер Й.А. (2008) Теория экономического развития. Капитализм, социализм и демократия. М. Эксмо.
 Иглтон Т. (2012) Почему Маркс был прав. М. Карьера Пресс.
 Baker D. (2012) Getting Radical with Markets // Review of Radical Political Economics. Summer.

Надійшла в редакцію 20.04.2015 р.

RETROSPECTIVE AND PERSPECTIVE OF POLITICAL ECONOMY

Petro Yeshchenko

Author affiliation: Doctor of Economics, Professor of Economics, Macro- and Microeconomics Taras Shevchenko National University of Kyiv. Email: p.eshchenko@ukr.net.

The various views of scholars on economic theory since the emergence of the science to date and the prospects of its development. For 400 years the political economy were installed its key components, the economy began to be seen as a system that operates through the market mechanism. A number of economic theories were wrong, which caused the stagnation of the world economy at the turn of the millennium. The attention that under current conditions is difficult and controversial process, on the one hand, the differentiation of Economics, and another - integration with other sciences. Most likely, this process will result in a unified science of society.

Keywords: political economy, the theory of economics, the fundamental economics, economic theory, neoliberal theory, retrospective perspective, the crisis of economic science.

JEL: A100, B100.